

SVERIGE 8:25
NORGE 10:-
DANMARK 10:-
INKL. MOMS

MYNT KONTAKT

APRIL 1981

3

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

De moderna medaljernas metaller Sid 52

Jan van Suchtelens medalj Sid 58

Tre medaljbeslut 1789. Del 1 Sid 61

Kastpenning Sid 62

Diskonternas sedlar Sid 63

Vi emottager nu bättre
svenska och utländska
mynt, sedlar och medaljer
till vår höstauktion

17-18 oktober 1981

**B. AHLSTRÖM
MYNTAUKTIONER KB**

Kungsgatan 28
Box 7662 103 94 STOCKHOLM
Tel. 08-101010, 140220.

**ULF NORDLINDS
MYNTHANDEL AB**

Nybrogatan 36 • Box 5132, 102 43 Stockholm

Telefon 08-62 62 61

KÖPER • SÄLJER • VÄRDERAR
MYNT • SEDLAR • MEDALJER
ORDNAR

Numismatisk litteratur

Medlem av Sveriges Mynthandlares Förening

För första gången någonsin

CANADA SILVERDOLLAR I PROOF

Den mycket populära silverdollarn har som motiv det allra första ångloket på den nybyggda järnvägen som sammanband Atlantkusten med Stilla Havskusten, ett gigantiskt arbete som slutfördes i juli 1886. Den första turen tog 5 dagar och nitton timmar. Järnvägens längd 4 800 km.

1 Dollar 1981, 500/1000 silver, 36 mm, 23, 33 gram i kassett
som ovan men i etui

Proofset 1981 innehållande 7 st mynt, silverdollarn samt alla mynt för cirkulation, 1, 5, 10, 25 och 50 cents, 1 dollar kopparnickel. Levereras i smakfullt Marockanskt läderetui
Standard set 1981 innehållande 1, 5, 10, 25, 50 cents, 1 dollar kopparnickel förpackat i transparent polyester i pappersfodral med färgtryckta bilder från Kanadensiska myntverket

BU (utvald ocirk.) 110:-

Proof Spejlgång 135:-

Proof 265:-

Unc. (Ocirk.) 45:-

Kan beställas av välsorterade mynthandlare eller direkt från Royal Canadian Mint's officiella distributör i Sverige:

NORRTÄLJE MYNTHANDEL
Box 4, 761 00 Norrtälje, Tel 0176/168 26

MYNTKONTAKT

ORGAN FÖR
SVENSKA
NUMISMATISKA
FÖRENINGEN

Östermalmsgatan 81
114 50 Stockholm
Telefon 08-67 55 98

(måndag-fredag kl 10.00–13.00)

Myntkontakt:

Postgiro 42 30 50-4

Bankgiro 219-0502

Svenska Handelsbanken

Myntkontakt utkommer den 1 i
månaderna februari – maj och
september – december.

Prenumeration: helår 60:–

REDAKTION

Huvudredaktör

och ansvarig utgivare:

Lars O. Lagerqvist

Söderarby gård, Vansö

152 00 STRÄNGNÄS

Telefon: 0152-200 79

08-63 07 70

Biträdande redaktörer:

Hans Franzén

Madeleine Greijer

Torbjörn Sundqvist

Copyright:

Myntkontakt och respektive
författare, vilka ansvarar för
sakinnehållet i sina bidrag

ANNONSER

Bokning

Telefon 08-67 55 98, 756 86 62

Annonspriser exkl. moms:

2 sidor (mittuppslag)	2 000:–
2:a omslagssidan	1 320:–
omslagets 4:e sida	1 650:–
1/1 sida (157×220 mm)	1 100:–
2/3 sida (104×220 mm)	770:–
1/2 sida (157×108 mm)	580:–
1/3 sida (50×220 mm)	410:–
1/4 sida (76×108 mm)	320:–
1/6 sida (50×108 mm)	220:–
1/12 (50×52 mm)	120:–

Sista materialdag:

Den 5:e i månaden

före utgivning

Heloriginal alt.

manus och gärna skiss.

Sändes till Ordfront

Box 19504, 104 32 Stockholm

Annonser som ej är förenliga
med SNF:s, FIDEM:s och
AINP:s etik

kommer att avböjas

ISSN nr 0435-8245

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

Vårens program

APRIL

Fredag 3. kl. 18.30 på Historiska Museernas lunchrum. Bengt Hovén kåse-
rar om arabiska mynt.

MAJ

Onsdag 6. kl. 18.30 på Historiska Museernas lunchrum. Hur förvara, köpa
och sälja mynt. Diskussion.

Torsdag 14. kl. 18.30 på Historiska Museernas lunchrum. Lars O. Lager-
qvist talar om arkeologiens betydelse för medeltidsmyntens bestämning.

Onsdag–torsdag 20–21. Vårauktionen i Historiska Museernas hörsal, Stor-
gatan 41, Stockholm. Visning kl 17.00–18.30. Auktionen börjar kl 18.40.

Lördag 23. Årsmöte på Historiska Museerna, Storgatan 41, Stockholm.

Observera

Stockholmsbesökare, som tillhör
'någon till Svenska Numismatiska
Föreningen eller Nordisk Nu-

mismatisk Union ansluten förening,
är alltid välkommen till Svenska
Numismatiska Föreningens möten.
Programdetaljer finns inspelade på
föreningens automatiska telefon-
svarare. (08/67 55 98)

Nordisk Numismatisk Årsskrift

Viktigt meddelande s 70!

Jubileumsmyntet 1980

om 200 kr är, som tidigare meddelats, slutsålt på föreningens kansli. Där-
emot finns en mindre restpost kvar på Myntverket i Eskilstuna; dessutom
har Riksbankens kontor i hela landet kvar exemplar i lager.

Jubileumsmynt

Det finska jubileumsmyntet 50 markkaa 1981 till Urho Kekkonens 80-årsdag
och 25-årsjubileum som president kommer icke att tillhandahållas medlem-
marna, då meddelandet tillställdes oss för sent. De som önskar beställa det
direkt och inte genom mynthandeln kan skriva till Finland (se s 64).

OM METALLSAMMANSÄTTNING I OCH KONTROLLSTÄMPLING AV MODERNA MEDALJER

Av Lars O. Lagerqvist

Då och då frågar samlarna om vad som egentligen menas med brons, hur mycket ädelmetall som ingår i silver- eller guldmedaljer osv. Särskilt huvudbry vållar Myntverkets äldre utgåvor, eftersom detta före 1974 inte behövde stämpla sina produkter (frivilligt skedde så sedan 1915 – se nedan), som fallet är sedan länge med guldsmedsvaror och sedan 1913 med privatpräglade minnespenningar, idrotts- och konstmedaljer m m. Här skall lämnas en kort redogörelse för vilka legeringar och stämplor som används vid tillverkning i Sverige hos producenterna, främst Myntverket i Eskilstuna och det äldsta privatföretaget, AB Sporrong i Norrtälje; därtill skall några kompletterande uppgifter – så långt de är kända – ges rörande andra företag.

Fig 1. En äldre guldmedalj, slagen ca 1880 på Kungl Myntet i Stockholm. Fram till 1974 behövde inte medaljer av guld eller silver, som tillverkades där, vara försedda med kontrollstämplar, vilket som bekant krävdes och krävs för andra guldsmedsarbeten, medaljer (privattillverkade) dock först sedan 1913. Mellan 1915 och 1974 (även de av brons) med uppgift i vilken medalj är av 23 karats guld – en halt äst användas fram till 1965. Kungl Myntkande).

gyllt brons. Dess äldre guldmedaljer är så gott som uteslutande av 23 karat med en liten legering av koppar, ibland silver. (24 karat är som bekant detsamma som rent guld.) Silvermedaljernas halt kan variera, men sedan 1900-talet fram till 1973 slogs de i 990/1 000. Numera används följande legeringar:

Guld (Au)

1. 23 karat (legerat med 1/24 koppar). Detta är fortfarande den vanligaste legeringen. 1915–30.6.1974 är medaljerna endast märkta med GULD + årtal, från 1948 också med MJV, i randen; dessförinnan är de helt utan beteckning.¹ Sedan 1974 har man vanlig guldstämpling samt årtal och MJV.
2. 18 karat. Guldet är här legerat med 250/1 000 silver, vilket ger s k grönt guld, som efterförgylls.

präglade, används vid särskild beställning, t ex av Kungl Patriotiska Sällskapet för dess belöningsmedaljer sedan 6 år, Kungl Sällskapet Pro Patria sedan 1978, Nobelmedaljerna sedan 1980. Sammanträdesjetongerna i Nobelkommittéerna, som tidigare också var av 23 karat, slås sedan sistnämnda år i förgyllt silver. Den som deltagit i 10 sammanträden kan byta sina jetonger mot en i guld. 18 k användes också för Svenska Numismatiska Föreningens jubileumsmedalj 1973, vilken – något förrädiskt – enligt ovannämnd praxis endast är stämplad med GULD samt årtal och MJV. Påpekas bör, att kronor o a bärnordningar, som måste vara mera hållfasta, alltid tillverkas i 18 karat, som är legerat med 166/1 000 koppar och 84/1 000 silver, s k "mellanfärg",

ibland – mera ålderdomligt – kallat "mellanrött guld".²

Silver (Ag)

1. 990/1 000 användes fram till 1973 för alla moderna medaljer; silvret är legerat med koppar. Randen har (sedan 1915) SILVER angivet (t o m sista juni 1974), men ej halten. Jfr fig 2.
2. 999/1 000 (finsilver) används sedan 1973. Tills vidare är dock medaljerna enligt gällande bestämmelser stämplade med 925/1 000, vilket är missvisande. En korrekt angivelse är planerad.
3. 925/1 000 (sterlingsilver, emaljsilver) har av Myntverket endast använts för dess s k myntmedaljer i 36 mm diameter till minne av mynt utgivna under Gustaf VI Adolf samt några av dennes företrädare. Legering: koppar.
4. 830/1 000 (verksilver) används i kronor och byglar i belöningsmedaljer samt i myntmedaljer med

32 mm diameter. (Anm. För 1981 planerade till minne av Karl XV:s mynttyper kommer man sannolikt endast använda 925/1 000).

Medaljbrons

1. 90 % koppar (Cu) + 10 % zink (Zn) begagnas till alla medaljer med två undantag (2 – 3). Denna legering borde egentligen kallas mässing, eftersom den (i likhet med nästan alla våra dagars medaljer) inte har något tillskott av tenn (Sn), men den benämnes av tradition "medaljbrons". Tidigare var legeringen 92 % Cu + 8 % Zn.
2. Koppar (Cu) legerat med 1 % zink (Zn) och 4 % tenn (Sn), dvs med samma innehåll som 5-öresmynten, har använts för de s k myntmedaljerna. Detta är en "äkt" bronslegering.
3. 80 % koppar (Cu) + 20 % zink (Zn), "guldbrons" har begagnats till reklammedaljer och massproducerande beställningar (t ex Selma Lagerlöf för Seelig & Co) med låg relief, som slås i myntmaskiner.

Bronsmedaljer är i likhet med dem av ädel metall också försedda med randstämplar alltsedan 1915.

Myntverket beställer vanligen guld och silver i form av band samt valsar och stansar sedan ut ämnena. De levereras från Ädelmetall AB eller Nordiska Affineriet AB. Bronsämnen beställs från Gränges/Svenska Metallverken AB, övrigt medaljmateriäl från utlandet ("medaljbrons"). Före 1968 tillverkade Myntverket många av sina legeringar i sina lokaler vid Hantverkargatan i Stockholm – smältning, valsning och utskärning försiggick där. Det har befunnits mera lönsamt att ta in halvfabrikat till såväl mynt som medaljer.

AB Sporrong

Tillverkningen flyttades 1964 från Stockholm (Kungsholmen) till den nybyggda fabriken i Norrtälje. Företaget hade då existerat sedan 1666 i huvudstaden, men först under senare delen av 1800-talet började man utge polletter och medaljer. I Sporrongs har en del tidigare medaljtillverkande företag uppgått under 1900-talet: Pettersons Knappmakeri, Westins Ateljé, Alois Ritter, Lagerströms och Sigma; dessutom har man köpt verktyg från Gu-

Fig 2. (a) Överst den stämpling som dåvarande Kungl Mynt- och Justeringsverket införde 1915. SILVER innebär då alltid 990/1 000. (b) Från 1948 tillkom initialerna MJV. (c) Sedan den 1 juli 1974 använder Myntverket stämplarna enligt gällande förordning om arbeten av guld, silver eller platina (SFS 1974:284). MV betyder Myntverket, varefter följer sedvanliga märken för ort (gotiskt E inom fyrkant = Eskilstuna), metall (här trekronorsvapen i "kattfot" och S), halt 925/1 000 och årsbokstav (A10 = 1975). Observeras bör, att det inte finns någon stämpel för 999/1 000 (finsilver), det av Myntverket vanligen användas, varför 925 i de flesta fall (utom "myntmedaljerna") är missvisande. Förstorade.

fa (i Göteborg). Stamparna förvaras – i den mån de inte makulerats – i Norrtälje. Följande metallegeringar används:

Platina (Pt)

Vissa samlarmedaljer har på senare år utgivits i fyra olika metaller, däribland finplatina (999/1 000).

Guld (Au)

1. 24 karat – dvs rent guld – används endast i sedan 1978 framställda jetonger för investerare. Då lagstiftningen inte föreskriver användning av stämplarna för högre halt än 23 karat, anger man 24 karat i omskriften, medan kontrollstämpeln lyder på 23.
2. 23 karat (legerat med 1/24 silver) förekommer endast om kunden framställt önskemål härom. Detta gällde t ex den av Gunvor Svensson L modellerade och av Kungl Vetenskapsakademien beställda medaljen över Alfred Nobel, som utdelas till årets ekono-

mipristagare (Riksbankens donation av år 1968, priset "till Alfred Nobels minne"). I samma legering slogs också de små sammanträdesjetonger som prisjurny erhåller. Sedan 1980 har man övergått till 18 karat, förgyllt silver för jetongerna. (Motsvarande prismedaljer och jetonger – av Erik Lindberg – för de övriga Nobelprisen präglas av Myntverket, tidigare också i 23 karat, alltsedan instiftandet, jfr ovan.)

3. 18 karat är vanligen legerat med silver, "grönt guld", och förgyllt, eller annars med 125/1 000 koppar och 125/1 000 silver, s k mellanrött guld. Denna karathalt används i samtliga Sporrongsmedaljer med undantag av särskilda beställningar (se ovan under 2). "Mellanrött" guld tas endast i bruk för märken, "lokalmynt" och lågreliëfpräglings (tillverkade i pollettmaskiner), då man vill inbespara det arbetsmoment som förgyllning i efterhand utgör.

a

b

c

d

e

Silver (Ag)

1. 999/1 000 – dvs så rent silver som kan erhållas (finsilver) – används sedan länge för flertalet medaljer i denna metall.
2. 925/1 000 (sterlingsilver, emaljsilver) förekommer för en del produkter, främst beställningar och belöningsmedaljer. Präglingen kräver låg relief för att lyckas utan alltför många slag. På dessa medaljer återfinns, förutom sedvanliga stämplat, siffran 925 på randen. Legeringen lämpar sig för emaljering.
3. S k verksilver (830/1 000, legerat med koppar) har den lägsta silverhalt som svensk lag tillåter. (Sporrongs har använt verksilver med kadmium för de s k lyckoslantarna, men denna – giftiga – legeringsmetall är numera förbjuden.) Dessutom tas det i bruk för kronor och byglar till belöningsmedaljer, dock ej alltid.
4. I senare tid har endast vid ett tillfälle en lägre legering använts, nämligen 750/1 000 för att slå Samfundet Kungl Myntkabinetets Vänners medalj vid dess 25-årsjubileum 1973 till minne av myntreformen 1873 och den gamla specieriksdalarnas avlysning och indragning. Medaljen har format och halt som en dylik riksdaler och då svensk lag ej tillåter denna lödighet, medgav regeringen ett undantag (se Nord. Num. Unions Medlemsblad 1973, s 254).

Fig 3. Exempel på av Sporrongs använda stämplat. (a) Äldre stämpel, endast begagnad för polletter under 1800- och början av 1900-talen. (b) Äldre registrerad stämpel för medaljer samt (c) mindre dylik (den senare numera ersatt med SPORR). Kontrollstämpling med sistnämnda firmastämpel (d) visar efter denna ortsmärket (Stockholm, dvs St Eriks-huvudet), silverstämplat och årsbokstav (P8 = 1941); exemplet taget från en äldre belöningsmedalj. (e) Den numera brukliga större stämplat – exemplet taget från en samlarmedalj av brons. – Förstorade.

Medaljbrons (egentligen mässingslegeringar)

1. 80–85 % och resten Zn används för medaljer och plaketter som

skall erhålla "guldfärg".

2. 92 % Cu + 8 % Zn är en vanlig legering som ger "bronsfärg" efter patinerings; dessförinnan går

den i kopparrött. Kallas även *tombak*.

3. 59% Cu + 2% bly (Pb) och resten Zn används vid varmpressning av medaljer och plaketter.
4. 63% Cu + 37% Zn, alternativt några % Pb och motsvarande sänkning av Zn-halten (jfr 3) är numera mycket sällan använt. Den ger mässingsfärg. Denna legering är lämpad för svartpatinerad ring.

Sporrongs medaljer är stämplade, vanligen i randen, med tillverkarbetekning SPORR e dyl, i äldre tider S & Co etc. Fig 3. Ädelmetallstämpel enligt lag anbringas, därtill karatuppgift för guld; silverstämpel kompletteras, som nämnts ovan, i fall av *lägre* halt än 999/1 000 med en uppgift härom. Hårtill kommer årtalsbokstav (= tillverkningsåret) på guld och silver, i vissa fall upplaga och tillverkningsnummer. Av Sporrongs tillverkade polletter, s k lokalmynt o dyl i *oädel* metall förses numera ej med tillverkarinitialer. Sporrongs beställer silver och guld i form av band eller rondeller från ANA; egen smältning har man inte. Medaljbrons tas från Schweiz, Frankrike, Norge (Raufoss) eller från Gränges/Svenska Metallverken.

Övriga

En del svenska medaljer slås utomlands och dessutom finns en liten produktion av främst idrottsplaketter och -medaljer vid vissa inhemska företag. En större utgivning har Svenska Medaljgillet AB i Eskilstuna, som emellertid tillverkar sina utgåvor av konstmedaljer hos Kultateollisuus Oy i Åbo (fig. 4). Någon enstaka gång har dock själva verktygen gjorts i Eskilstuna. Man använder 18 k i guldmedaljerna ("grönt guld"), 999/1 000 silver samt 92 % Cu och 8 % Zn som "medaljbrons". Sedan någon tid slår man mindre medaljer, "lokalmynt" m m i egen regi i Eskilstuna. De som är av guld eller silver har tillverkarsignaturen CSM bredvid sedvanliga stämplat.

Företag som Tillander i Helsingfors, Kibsgaard i Köpenhamn och Huguenin SA i Le Locle, Schweiz, har haft uppdrag för den svenska marknaden. Sistnämnda företag har präglat två medaljer för Gunvor Svensson L och Svenska Numismatiska Föreningen gemensamt samt flera andra arbeten av samma konst-

Fig 4. Tillverkarmärke, använt av Kultateollisuus Oy i Åbo, som bl a präglar konstmedaljer för Svenska Medaljgillet AB, Eskilstuna. Det föreställer en hammare med en vimpel. – Förstorad.

när. I varje fall för de två förstnämnda användes 18 k guld och 925/1 000 silver.

Till de smärre företagen med främst tillverkning för idrotten hör C.G. Svensson, Ramsnäs (invid Lindesberg), Stiebe i Uppsala, Ljungberg i Forshaga, Föreningsvaror i Svedala (ägt av Hallmans i Stockholm, som främst importerar), Lundgrens Engros, Grävsnäs, Scandcraft Adla Metaller, Trelleborg (främst "lokalmynt"), Guldsmeds AB Alton, Falköping, Befä, Göteborg och Svenska Emalarbeten i Stockholm. Sistnämnda företag samt Dahlgrens i Malmö hjälper Hallbergs Guldsmeds AB med att slå belönings- och idrottsmedaljer med detta företags gamla verktyg – Hallbergs tar däremot inte emot beställningar på nya medaljer. Huvudlagret av dessa äldre stampar finns i Malmö, en del förvaras i Stockholm. De vanligaste legeringarna används.

Ytterligare några smärre företag tar emot beställningar på medaljer, men tillverkar dessa utomlands. Några hastigt uppdykande firmor på 1970-talet erbjöd samlarmedaljer genom annonser i dagspressen; tillverkningen skedde nästan uteslutande utanför Sverige. Med ett eller två undantag upphörde de nästan genast. I vilka legeringar deras produkter utfördes – i den mån de alls blev tillverkade – är mig obekant.

- 1) K. Maj:ts nådiga förordning ang kontroll å guld- och silverarbeten av den 18 oktober 1912 (gällande fr o m 1913) säger i §3: "I avseende å kontrollen å mynt och medaljer, som tillverkas vid mynt- och justeringsverket, gäller vad därom är särskilt stadgat". Varken denna förordning, ej heller K. Maj:ts instruktion av samma år eller den för-

nyade av år 1918 (§26) nämner något om stämplingen av medaljer på sätt som tillämpades alltsedan 1915. Det måste ha varit en intern förordning, utfärdad av myntdirektören. Man noterar, att guldets resp silvrets halt "må ej understiga" 975/1 000 (23 karat) resp 990/1 000.

Det måste understrykas, att inga medaljer (privata eller statliga) av guld eller silver kontrollstämplades före 1913, såvida de inte ingick som detalj i eller dekor av ett guldsmedsarbete. Äldre förordningar nämner inte medaljer bland de arbeten, som skulle stämplas. Först i och med den nya förordningen infördes så att säga bakvägen denna skyldighet, från vilken Kungl Mynt- och Justeringsverket uttryckligen undantogs.

- 2) Enligt vänlig upplysning från ANA. Det finns ytterligare 18 karats legeringar, som mig veterligt i varje fall inte i våra dagar används i medaljer: "rött guld" med 193/1 000 Cu, 57 Ag; "extra rött" med 250/1 000 Cu (knappast alls använt ens i guldsmedsarbeten) och "vitt guld", som innehåller nickel och palladium. Se vidare tabellen!

Förf. tackar Myntverket, AB Sporrongs, ANA och Svenska Medaljgillet AB för den information de lämnat. En stencilerad översikt av metallegeringar i medaljer, författad av Mats Hede (tidigare verkställande direktör i AB Sporrongs) har varit av stor nytta.

Exkurs

Kungl Mynt- och Justeringsverkets instruktion 1947 (SFS nr 812) innehåller föreskrifter om medaljutgivningen (§ 3) av ungefär samma innehåll som de äldre. Tillverkningen av andra än statliga belöningsmedaljer

De vanligaste guldlegeringarna för medaljer, jetonger och märken samt några andra

Benämning (färg)			Finhet	Karat	Spec. vikt	Smältpunkt C°	Legerat med andra metaller:
Myntverket	Sporrongs	ANA	1 000-delar				
Finguld	Finguld	Finguld	999-1 000/1 000	24	19,3	1 063°	-
(23 karat)	(23 karat)	(23 karat)	975/1 000	23	18,8	ca 1 020°	25/1 000 Cu
Grönt guld	Grönt guld	Grönt guld	750/1 000	18	16,0	ca 1 025/1 040°	250/1 000 Ag
-	Mellanrött	Ljust guld	750/1 000	18	15,5	ca 875/900°	125 Ag, 125 Cu ¹
Mellanfärg	Rött	Mellanfärg	750/1 000	18	15,3	ca 875/890°	84 Ag, 166 Cu ²
-	Rött	Rött	750/1 000	18	15,2	ca 875/890°	57 Ag, 197 Cu
-	-	Extra rött	750/1 000	18	15,0	ca 880/890°	250 Cu
-	Vitt	Vitt	750/1 000	18	14,9 eller 16,1	900-1 140°	Legerat med palladium, nickel, koppar och något silver. Flera kombinationer

1) Extra ljust guld (ANA) med 165 Ag och 65 Cu används t ex i vissa armband, men ej för numismatiska objekt.

2) Sporrongs hade tidigare legeringen 90 Ag, 160 Cu

behövde endast ske "i den utsträckning, som verket finner lämplig"; inskrifterna skulle som tidigare granskas av vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien (med tillägget: "eller svenska akademien"), vartill kommer föreskriften att "verket ej heller må tillverka medaljer av guld med lägre guldhalt än 975/1 000 eller av silver med lägre silverhalt än 990/1 000". Leveransplikten "av varje ny medalj till kungl myntkabinettet" härrör från Fredrik I:s tid (1745), men guldmedaljer lämnas alltid i förgylt silver. En ny instruktion utfärdades 1957 (SFS nr 550) men innebar inga större förändringar på dessa områden.

Denna instruktion ersattes i sin tur 1965 (SFS nr 704) av en ny, som endast avser Myntverket; justeringsverksamheten avskildes och underställdes Statens provningsanstalt (dvs här bland kontrollstämpling av ädelmetall). Skyldigheten att slå guld- och silvermedaljer i resp lägst 23 karat och 990/1 000 borttogs och ersattes (§ 4) med följande: "Ej heller må verket tillverka medaljer av guld eller silver med lägre finhalt än den som är föreskriven för andra ädelmetallarbeten". (Härmed avses bestämmelserna i Ädelmetallförordningen 1956.)

Nästa instruktion är från 1972 (SFS nr 290). Några ytterligare änd-

ringar är att notera: i slutet av 1973 (SFS nr 1211) slog man ihop enheterna för tillverkning av mynt och för tillverkning av medaljer till en enda, och 1975 (SFS nr 571) medförde flera nyheter. §2 lydde sedan 1972: "Verket är central förvaltningsmyndighet med uppgift att tillverka mynt och medaljer. I mån av resurser får verket mot ersättning som bestäms av verket utföra även andra arbeten." Denna paragraf fick 1975 i stället följande formulering: "Verket är central förvaltningsmyndighet för myntväsendet med uppgift att tillverka mynt. I mån av resurser får verket ge ut medaljer och mot ersättning som bestäms av verket utföra även andra arbeten. Grunderna för bestämmande av försäljningspris på utgivna medaljer och av ersättningen för andra arbeten utformas i samråd med riksrevisionsverket."

I § 3 bortföll åliggandet att inlösa icke gångbara skiljemynt enligt övergångsbestämmelserna i 1970 års lag (SFS nr 1028) om rikets mynt, medan § 4, enligt vilken Myntverket icke får "utan Kungl Maj:ts tillstånd tillverka andra medaljer är dem, som blivit godkända av vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien" (en bestämmelse som ursprungligen infördes av Gustav III år 1786), erhöi en mildare

formulering, som lyder:

"Verket skall i ärende om utgivning av medalj bereda kungl vitterhets-, historie och antikvitetsakademien tillfälle att yttra sig".

Den nu gällande instruktionen utfärdades den 5 juli 1979 (SFS nr 741) och innefattar ändringarna sedan 1972. Två väsentliga nyheter framgår inte med full tydlighet av det ovan refererade. Bakom omformuleringen 1975 av § 2 ligger den av detta års riksdag godtagna, mera "affärsmässiga" inriktningen dels av Myntverkets medaljtillverkning (jfr NNUM 1975/4, s 78-79), dels av försäljningen av årssets.

KARLSKRONA MYNTHANDEL

Lennart Bertilsson
Hantverkargatan 11
371 35 KARLSKRONA

KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER

Öppet månd-fred 10-17
tel 0455/81373

Användning

Jetonger
Medaljer
Medaljer
Guldmärken,
även emailerade
Guldsmedernas
vanligaste legering. Även
märken, kronor,
vissa medaljer
Öglor, berlocker
etc
Mycket ovanligt
Endast guldsmeds-
arbeten (t ex
ringar)

MYNT & MEDALJER

Sveavägen 96

Box 19507

S-104 32 Stockholm 19

T - Rådmansgatan

(uppgång Handelshögskolan)

☎ 08-34 34 23

**Svenska mynt
och sedlar,
utländska sedlar
i stor sortering**

Öppet: vard. 11-18, lörd 9-14

En falsk plåtsedel hos Frans Mikael Franzén

I en lång – och, med förlov till sägandes, även långgrandig – berättande dikt kallad *Välsignelsen*¹, som är fylld av mystik, låter Frans Mikael Franzén plötsligt två mycket jordnära föremål spela en betydelsefull roll.

Sent en kväll steg en främling in i en stuga i norra Finland: han bad om litet vin. Tursamt nog råkade värdinnan ha vin hemma; det hade hon fått av en köpman. Hon gick genast och hämtade pokalen, som hon förvarade vinet i. Det var en mycket förnämlig pokal, får vi veta:

”Den beundrade pokalen:

Flitens lön i ökendalen.”

För gumman var pokalen kär som ett minne

”Af en älskad makes dygd,

Hedrad af sin fosterbygd.”

Pokalen var med andra ord en silverbägare, som gummans make hade fått som belöning för nyodling och som hade de citerade orden *Flitens lön i ökendalen* ingraverade; sannolikt hade inskriften i verkligheten en mera prosaisk formulering. Denna silverbägare kan ha varit given av Finska hushållningssällskapet, av Patriotiska sällskapet eller av Pro Patria.

Gumman räckte bägaren med vinet åt främlingen, som tackade och lovade, att den så vänligt givna gåvan skulle ”ynkla flitigt”; han sade också:

”Gåfvan liknar gifvaren:

Likne dem välsignelsen!”

Och mycket riktigt! Plötsligt stod gumman där med två pokaler, bägge fyllda med vin.

I stugan vistades även ”en lurvig krämardräng”. Han ville också ge främlingen en gåva, som skulle ”ynkla flitigt”. Han räckte fram en sedel, som han visste var falsk. Men främlingen säger som han sade till gumman:

”Gåfvan liknar gifvaren:

Likne dem välsignelsen.

Bort ifrån bedragaren

Han med dessa ord sig vänder.”

Vi får också veta vilken valör krämardrängens sedel hade. Franzén berättar nämligen, att krämardrängens tittade ner

”På sin plåt, som han tillbaka
Fick försmådd. Hvad fröjd!

Han ser

Äfven den har fått en maka!”

Krämardrängen hade sålunda räckt fram en *plåtsedel*. Som vi tidigare har berättat (MYNTKONTAKT 1977 nr 9, s. 5) motsvarade en plåt 16 skillingar. När nu krämardrängen i stället för en *plåtsedel* plötsligt hade fått två sådana sedlar, hade han följaktligen blivit 16 skillingar rikare, och han utbrast därför glatt:

”Sexton skilling alla dar!

Också det gör vackra pengar.”

Men nämn en sällhet, som varar beständigt:

”Men hvad harm! När han

till ljuset

Gick att sedlarna bese

Var den nya som den gamla

Falsk.”

Nu blev krämardrängen minst sagt orolig med tanke på framtiden:

”Ynglar nu den falska sedlen

I min taskbok alla dar:

Hvilket bryderi om medlen

att bli af med dem en hvar.”

Franzén lämnar nu krämardrängen, där han satt i eftertankens kränka blekhet och funderade över framtiden samt tänkte på främlingens ord:

”Gåfvan liknar gifvaren:

Likne dem välsignelsen!”

Vi har här refererat dikten inte så mycket för sensmoralens skull som fastmer som ett poetiskt belägg för att en *plåt* betydde 16 skillingar.

T. L.

1) Skaldestycken af Frans M. Franzén, bd 4, Örebro 1832, s. 105 ff.

**GYNNA
MYNTKONTAKTS
ANNONSÖRER**

JAN VAN SUCHTELENS MEDALJ

Av Tuukka Talvio

Denna artikel behandlar en svensk medalj, som ingalunda är förut opublicerad, men som inte finns medtagen i de svenska medaljverken på grund av att den föreställer en utlänning (fig 1). Ingen namn är angivet på medaljens åtsida. På framsidan finns orden TESSERA AMICITIAE, 'tecken på vänskap'. Detta antyder, att medaljen har präglats för att utdelas till vänner. I så fall var det ju rättfärdigat att lämna bort namnet. Det var inte behövt, att världen skulle veta vem denna man var, det var nog att hans vänner visste det – detta var väl tanken bakom det hela. Det finns däri något tidstypiskt, liksom också i den romerska dräkten, som genast för tanken till 1800-talets förra hälft (jfr Karl XIV Johans mynt med liknande byst).

I porträttets halsavskärning finner vi gravörens signatur LUNDGREN F(ecit). Det är således fråga om ett arbete av Ludvig Persson Lundgren (1789–1853), fader till Per Henrik Lundgren och Lea Ahlborn.

Saknaden av åtsidesinskriften ger medaljen en viss hemlighetsfullhet, som passar väl den porträtterade, den ryska generalen och finska greven Johan Peter (Jan Pieter, i Ryssland Piotr Kornilievich) van Suchtelen (f 1751 i Holland, d 1836 i Stockholm, begraven i Solna). En nyckelperson vid Sveaborgs erövring, blev han senare serafimerriddare (fig 2) i egenskap av rysk minister i Stockholm. Samtiden kände honom som en mecenat; numera känner man också till hans vidsträckta politiska intriger. Vid sidan av allt annat var han även en berömd numismatiker, och hans 'tessera' kan väl sättas i samband med detta.

Man vet inte mycket om medaljens härkomst. Den ryska numismatikern Julius Iversen skriver, med anslutning till tidigare rysk medaljlitteratur, att den präglades av Suchtelens vänner till minne av honom¹ – en tolkning som tydligen vederlägges av saknandet av namn och titlar. Intressant är emellertid den följande uppgiften i samma bok:

År 1876 köpte jag i Stockholm för min samling en bröstbild (haut-relief) av greve Piotr Kornilievich Suchtelen, gjuten i gul brons i storleken 5'5" [16,3 cm] och fäst med skruvar på en bronsplatta av diametern 7'5" [22,3 cm] i en förgylld ram. Denna medaljong, som är av utmärkt arbete, kan ha tjänat som modell för den ovanbeskrivna medaljen.²

Mer belysande är en samtida anteckning, som ingår i ett brev från Johan Henric Schröder till Christian Jürgensen Thomsen, daterat den 24 januari 1824. Brevet nämns i Bengt Hildebrands bok om Thomsens lärda förbindelser, som också innehåller en skildring av Suchtelens verksamhet i Sverige.³ Schröder hade sänt Thomsen några mynt och medaljer, och bland dem var:

En Medaille i Bronze öfver Generalen Grefve P. von Suchtelen, Kejserl. Rysk Minister i Stockholm, gjord af Lundgren i Stockholm 1823. Förträffligt lik. Ganska rar. Helt få Exemplar präglade och utdelade endast af Grefve Suchtelen sjelf såsom Gage d'Amitié (Tessera amicitia) derföre han ej låtit sitt Namn eller sin Titel sättas derpå. Gr. Suchtelen har ett utmärkt Mynt Cabinett och [är] stor Numismaticus. Sestini⁴ har dedicerat ett af sina arbeten till honom.⁵

Schröders beskrivning gäller en bronsmedalj, och de fyra exemplaren som finns i Finlands National-

Fig 1. J van Suchtelens 'tessera amicitiae'. En medalj av L P Lundgren, 1823.

museum är likaledes av brons. Ett ytterligare brons exemplar (det avbildade) förvärvades nyligen av förf i Helsingfors.⁶ Det synes således, att medaljen företrädesvis har präglats i brons, något som passar ihop med det förhållandet, att ordet 'tessera' i antikens Rom användes bl a om (brons)polletter. I Reichels samling⁷ (nu i Eremitaget) finns medaljen i silver, men detta kan vara ett särfall; det framgår nämligen av Reichels brev till Hildebrand att han alltid försökte få det bästa – dvs silver hellre än brons.⁸

Till slut kan det nämnas, att fastän medaljen av allt att döma präglades vid Kungl Myntet i Stockholm, underställdes dess förslag inte Vitterhetsakademien till granskning; åtminstone finns det ingenting där om i KVHAA:s Handlingar, där beslut angående inskrifter och minnespenningar behörigen publicerades.

Noter

- 1) J B Iversen, Medali v čest ruskich gosudarstvennyh dejatelej II (Sankt Peterburg 1883), s 229–31.
- 2) Iversen, a a, s 230.
- 3) B Hildebrand, C J Thomsen och hans lärda förbindelser i Sverige 1816–1837 I (Sthlm 1937), s 426–30.
- 4) Domenico Sestini (1750–1832), italiensk numismatiker.
- 5) Brevet förvaras i Nationalmuseet i Köpenhamn. Museumsinspektör

- Jørgen Steen Jensen har vänligen tillställt mig en fotokopia.
6) Num För i F auktion 13.4.1980.
7) Die Reichelsche Münzsammlung

- in St. Petersburg I (1842), s 391, nr 4501.
8) Reichel till Hildebrand den 21 juni 1838 (ATA, Stockholm).

Fig 2. J van Suchtelen som serafimerridare. Målning av J G Sandberg i Sveaborgs museum. Foto Museiverket, Helsingfors.

DANSK-VÄSTINDISK KURIOSA

Om ett områdes myndigheter sänder ut ett mynt för cirkulation och stadfäster denna åtgärd genom en proklamation, borde väl detta mynt tas in i områdets myntserie. Mera tveksamt vore det kanske om ett mynt "spontant" spritt sig bland befolkningen och därefter genom en kungörelse förklarades för lagligt betalningsmedel.

Det förra fallet föreligger då det gäller 2 skilling dansk skillemynt 1803, präglat i Kongsberg. I Dansk Vestindisk Regierings Avis av den 8, 12 och 15 augusti 1805 tillkännages att detta lilla mynt skall minska bristen på skiljemynt för den dansk-västindiska befolkningen. Prokla-

mationen har följande lydelse:
Præses og Tilforordnede udi Regieringen over de Danske vestindiske Øer, Giøre vitterligt: At det

Kongelige Vestindiske Kammer for at afhielppe den øjeblikkelige Trang paa Skillemynt, hertil haver udsendt 7 000 Rdl. DC. i To-

Fig 1. 2 Skilling Dansk Skillemynt 1803 = 2 1/2 Skilling Dansk-Amerikansk-Mynt = 1 1/4 Styver. Foto: Fig 1–3 J. Tamsalu, KMK. Skala 7:4

Fig 2. För St. Barthélemy kronkontramarkerade danska doggar. Förstorade.

skillinger, af hvilke efter høje Befaling 4 600 Rdl. Tid efter anden ville vorde satte i Circulation her paa Øen, og Resten paa St. Thomas og St. Jan.

Disse Toskillinger skulle gielde $1\frac{1}{4}$ Styver Vestindisk Courant, saaledes at 4 af dem gaar paa 1 Real till 5 Styver, og vil denne Myntsart være let at skielne fra den nu som 1 Styver roulerende Mynt, ved sammes forskellige Præg, der paa den ene Side er VII med en Krone over, og paa den anden Side 2 Skilling Dansk Skillemynt 1803.

Kongelige Danske Vestindiske Regiering. St. Croix den 8de August 1805.

B. F. v. Mühlensfeldt.
Lilienschiöld.

Carl Holten.

Eftersom inga tvåskillingar präglades i Köpenhamn 1803, måste det vara fråga om Kongsbergs tvåskilling. Enligt Bjørn R. Rønnings *Norges Mynter 1628-1877* präglades 2 419 200 tvåskillingar detta år. Visserligen utsläpptes härav endast en relativt liten del i Västindien men myntet kunde väl ändå redovisas i den dansk-västindiska serien. Holger Hede nämner i *Danmarks og Norges Mynter* att "Efter at forordn. 13 maj 1776 havde indkaldt Frederik IV's reducerede 2 skil-

linge, men erklæret dem for gangbare for 2 skilling vestind. kurant, sendtes en del af disse ringe mønter, der desuden i de 50 år, de havde cirkuleret, var blevet slidt, til Dansk Vestindien." Ingenting sägs dock om Kongsbergs 2 skilling 1803.

Frederik IV:s tvåskillingar som Hede talar om spred sig "spontan" vida omkring. På St. Barthélemy behandlas de i två proklamationer daterade den 27 november 1787 respektive den 19 april 1790. De godkändes som lagligt betalningsmedel men ingen skulle vara tvungen att på en gång ta emot fler än 96 stycken. Att dessa mynt förekom rikligt framgår också av B. A. Euphraséns St. Barthélemy-beskrivning från 1795. Han besökte ön 1788 och skriver: "En Bett är 6 Dogg; Dogg kallas små silfverpenningar, lika med Danska och Norrska 2-Schillingsstycken; desse voro säkert komne ifrån Danske Öarne."

Dessa danska tvåskillingar höll sig kvar länge. De återfinns bland de styfrar som kronkontramarkerades under 1800-talet.

I H. H. Schous *Beskrivelse af Danske og Norske Mønter 1448-1815* redovisas under 1816 nr "5 Afslag i Bly" av 10 skilling 1816 för Danska Västindien. O. B. Carlsen i *The Numismatist* 1928 och Lincoln W. Higgin i den lilla skriften *The Colonial Coinage of the U. S. Virgin Islands*, 1962 har tagit upp samma blymynt. Man får intrycket att detta är en officiell prägling. Kan detta vara riktigt? I Dansk Vestindisk Regierings Avis av den 30 augusti, den 3 och den 6 september 1822 är följande kungörelse införd:

Da falsk Mynt af Blye liig de nye i 1816 myntede Sølv 5 styver Stykker er funden i Circulation her paa Stedet saa bringes herved saadant til offentlig Kundskab, og bekjentgøres: at fornævnte

Forts sid 71.

Fig 3. 10 Skilling Dansk-Amerikansk-Mynt = 5 Styver = 1 Real. Förstorad.

TRE MEDALJBESLUT VID 1789 ÅRS RIKSDAG

Av Torgny Lindgren

1. Kronprinsens examen den 29 mars 1789

Vid 1786 års riksdag beslöt rikets ständer, på initiativ av borgarståndet, att låta slå en medalj till minne av kronprins Gustav Adolfs examen den 7 juni 1786 inför ståndens representanter. Vi har berättat om denna medalj i MYNTKONTAKT 1979 nr 8, s. 170 ff.

Tre år senare, vid den därpå följande riksdagen, inbjöd Gustav III stånden att på samma sätt som 1786 genom utsedda representanter övervara en ny examen med kronprinsen. Denna examen ägde rum den 29 mars 1789. Kronprinsen var då nästan 10 ½ år.

Ärkebiskop Uno von Troil kunde den 2 april i ett långt anförande meddela prästeståndet, att kronprinsen vid förhöret hade visat glädjefulla och fägnande prov av en sällsynt kvickhet och färdighet, som översteg både prinsens år och rikets ständers rimliga förväntningar; han fortsatte att i synnerligen devota ordalag utmåla den unga prinsens mildhet och många andra goda egenskaper. I borgarståndet orerade talmannen, Stockholmsrådmannen Anders Lidberg, den 4 april om den innerliga förnöjelse, som hade intagit alla närvarande vid kronprinsens examen, över prinsens "lyckelige och åren vida öfverträffande framsteg i studierne och vetenskaperne". Lantmarskalken, greve Charles Emil Lewenhaupt, nöjde sig den 7 april med att säga, att han och övriga närvarande vid examen med innerligaste fägnad kunde vittna om kronprinsens oförmodade och underrivade framsteg i sina studier. – "Liksom 1786 voro frågorna i förväg preparerade, varför det inte var så underligt, att han besvarade dem nöjaktigt" (S. Carlsson, Gustaf IV Adolf, Sthlm 1946, s. 33).

I prästeståndet upplästes den 9 april ett memorial, inlämnat av prosten i Västra Ed i Linköpings stift Adolf Stenhammar, med förslag att

Ill. 1. Rikets ständers medalj till minne av kronprins Gustav Adolfs examen den 29 mars 1789. Beskriven av B. E. Hildebrand: Gustav III nr 73. Ur Kungl. Myntkabinettets samling. Foto Nils Lagergren. ATA.

en skådepenning skulle slås "till minnets förvarande af detta högst glädjefulla tillfälle". Prästeståndet biföll genast för sin del, att liksom vid den närmast föregående riksdagen en medalj skulle slås genom rikets ständers banks försorg. Detta beslut skulle delges de övriga stånden.

Den 14 april fick borgarståndet del av prästeståndets beslut om en medalj över kronprinsens examen. "Borgare-ståndet förenade sig så mycket häldre derutinnan, som det icke trodde sig nog kunna utmärka den lifliga glädje och förnöjelse, som intagit allas hjertan öfver de ovanlige framsteg hans kongl. höghet giort och som dageligen ökade Sveriges inbyggares hopp at framdeles i honom få vörda en stor och vis regent". Ståndet sände genast ut en stor deputation för att underrätta övriga stånd om beslutet.

När denna deputation samma dag kom till adeln, pågick där val av fullmäktige och revisorer i riksgäldskontoret: det kan förklara, att adeln – enligt protokollet för dagen – inte på något sätt reagerade på meddelandet om att två stånd hade beslutat hugfästa kronprinsens examen genom en medalj. En vecka senare, den 20 april, tillkännagav vice lantmarskalken, Per Lilliehorn, att adeln hade haft besök av en deputation från borgarståndet, som hade berättat om medaljbeslutet: inte heller då togs någon reaktion från adelns sida till protokollet. På riks-

dagens sista dag, den 28 april, frågade Lilliehorn, under hänvisning till att de ofrälse stånden hade beslutat låta slå en medalj över kronprinsens examen, "om ej ridd: och adeln behagade på samma sätt dertill samtycka". Adeln anslöt sig då till medaljbeslutet.

Som bekant hade adeln vid denna riksdag lidit ett svidande nederlag. Genom tillmötesgående mot de ofrälse stånden hade kungen vunnit dessa för en förändring i statsskicket; genom våldsamt åsidosättande av laga former och efter arrestering av ledarna inom adelsoppositionen tvingade kungen fram den så kallade Förenings- och säkerhetsakten, som utrustade honom med ett administrativt envælde. Detta ökade adelns förbittring mot honom.

Flera ledamöter av adeln ville uppenbarligen inte, att ståndets dröjsmål att ansluta sig till beslutet om en medalj över kronprinsens examen skulle uppfattas som en demonstration; i adelns protokoll den 28 april heter det nämligen: "Friherre Wachtmeister jemte många flere begärte till protocollet att ridd: och adeln visserligen icke häruti låtit sig preveneras af de andra stånden om ridd: och adeln varit så lyckliga och fått oftare plenum". – "Friherre Wachtmeister" kan inte ha varit någon annan än friherre Carl Adam Wachtmeister af Björkö. Han blev i juli 1787 kronprinsens guvernör men erhöi, såsom medlem av oppositionen, avsked i mars 1789; han

ville väl nu visa sin lojalitet mot sin tidigare lärjunge.

Som en kuriositet kan här antecknas, att prästeståndets beslut att låta slå en medalj på bankens bekostnad även delgavs bondeståndet. Bondeståndet deltog inte i banko-administrationen och hade ingen möjlighet att direkt påverka handläggningen av frågor, som angick banken. Vid bondeståndets plenum den 15 april upplästes ett protokollsutdrag från prästeståndet om dess beslut att låta slå en medalj genom bankens försorg: det "bifölls" av bondeståndet.

Forts i nästa nr.

Kastpenning

Enligt Svenska akademins ordbok betyder ordet *kastpenning* i första hand "mindre medalj (jetong), som präglades vid större officiella högtidligheter för att utkastas bland folket". I våra dagar är detta den enda innebörden av ordet *kastpenning*.

I numera föråldrat språkbruk kunde ordet *kastpenning*, fortsätter ordboken, emellertid också betyda "penningliknande metallpjäs, som användes såsom hjälpmedel vid räkning av större penningssummor"; *kastpenning* skulle sålunda i den bemärkelsen vara detsamma som *jetong* i betydelsen "spelmark; räknepening vid räkning på räknbräde" (jfr frågespalten i MYNTKONTAKT 1980 nr 6, s. 124).

Vitterhetsakademien bidrar med en tredje betydelse av ordet *kastpenning*, nämligen "sammanträdesjetong". I akademins handlingar, del I, Sthlm 1789, s. 409, läser vi

*BESKRIFNING på den Kastpenning,
hvaraf 50 Exemplar i silfver, vid Aca-
demiens månadtelliga sammankomster om
sommaren mellan närvarande
Ledamöter utskiftas.*

Denna pennings första sida, det vill säga åtsidan, är densamma som åtsidan till akademins belöningspenningar i antikvitetsämnet och för sinnebilder och påskrifter, nämligen

*Första sidan: Enke-Drottningens och
Konungens Bröstitbilder emot hvar-
annan vände, hvaromkring läses:
LUDOVICA ULRICA CREATRIX
GUSTAVUS III. INSTAURATOR
ACADEMIÆ LITERARUM HUMANIORUM.*

Penningens andra sida beskrivs på följande sätt:

*Andra sidan: En Timvisare, uplyst af
folen, med öfverkrift: LUCIS ME-
TITUR PROGRESSIBUS; utmärkande
Academiens affigt at mäta sin tid
med den uplysning hon sprider.*

Detta bruk av ordet *kastpenning* har inte fått någon spridning, och det skall vi vara tacksamma för: det bara förvirrar diskussionen och försvårar beskrivningar, om en och samma numismatiska term begagnas i flera betydelser.

T.L.

NORDISK NUMISMATISK UNION

Styrelsen för NNU sammanträder i Helsingfors och Åbo 9-10 maj. Denna består av representanter för de statliga myntkabinetten och de nationella föreningarna i Danmark, Finland, Norge och Sverige.

Kungl Myntkabinettet

Statens museum för
mynt-, medalj- och
penninghistoria

Narvavägen 13-17, 2 tr
Stockholm
(Buss nr 42, 44 och 69
till Historiska museerna,
tunnelbana till Karlaplan)

Utställningar: Svenska mynt
från 1000-talet till nutid,
Mynt från forna svenska
besittningar, Världens mynt
under 25 århundraden,
Sveriges medaljhistoria och
Medaljens konsthistoria

Museet:

Tisdag-söndag 11-16

Måndag stängt

Besökstid: tisd 13-16

Postadress: Box 5405,

114 84 Stockholm

Tel: 08-63 07 70

Diskonternas "sedlar"

Av Torgny Lindgren

A. Översikt över diskonterna.

Diskonterna var föregångare till våra dagars affärsbanker. Under den tid de existerade, från 1773 till omkring 1817, kom flertalet diskontor att bidra till att allmänna rörelsen försågs med betalningsmedel i form av vad vi skulle kunna kalla sedel-substitut. De olika diskonternas verksamhetstid framgår av följande översikt. Det bör framhållas, att en och samma diskont även i officiella handlingar kan förekomma under något varierande benämningar, ty några bestämda firmanamn i våra dagars bemärkelse fanns då ännu inte.

1. Den första diskonten var det helt privatägda *Diskontkompaniet i Stockholm*, för vilket kungl. maj:t utfärdade privilegium och reglemente den 26 maj 1773.

2. Den andra diskonten var det likaledes helt privatägda *Diskontkontoret i Göteborg*, för vilket kungl. maj:t utfärdade privilegium den 24 mars 1783.

3. Kungl. maj:t utfärdade den 13 april 1787 stadga och reglemente för en tredje diskont, det helt av kronan ägda *Generaldiskontkontoret*. Det öppnades i september 1787; i samband därmed upphörde *Diskontkompaniet i Stockholm* med sin verksamhet.

Generaldiskontkontoret tog ingen befattning med riksgäldssedlar.

4. För att idka bankmässig verksamhet med riksgäldssedlar inrättades ett särskild *Diskontverk med Rikens Ständers Kontors obligationer* – riksgäldssedlarna kallades till en början för obligationer. För detta diskontverk utfärdade kungl. maj:t stadga och reglemente den 26 oktober 1789. Av aktiekapitalet ägdes tre femtedelar av kronan och två femtedelar av privata.

5. Vid 1792 års riksdag bestämdes, att all diskontering med riksgäldssedlar skulle bli riksgäldskontorets egen sak. Kungl. maj:t utfärdade den 11 april 1792 kungörelse angående inrättande av ett nytt *Diskontkontor med Rikens Ständers Kontors kreditsedlar*. Av aktiekapi-

talet i den nya inrättningen ägdes fyra femtedelar av riksgäldskontoret och en femtedel av privata. Det nya diskontverket kallas ibland för Rikets Ständers riksgäldsdiskontverk men oftast endast för Rikets Ständers diskontverk; ett annat gängse kortnamn är Riksgäldsdiskonten. Det 1789 inrättade diskontverket med riksgäldssedlar upphörde med sin verksamhet den 1 juli 1792, då den nya riksgäldsdiskonten öppnades.

Oktrojen för det 1783 inrättade Diskontkontoret i Göteborg utlöpte 1795 och förnyades inte.

6. Med hänsyn till att riksgäldsdiskonten "för des aflägsenhet" inte kunde bispringa lånesökande i Göteborgsområdet grundades en särskild *Diskontinrättning med Rikens Ständers Riksgäldskontors kreditsedlar* i Göteborg. Denna diskont, som var helt privatägd, fick kungl. maj:ts privilegium den 31 januari 1797.

I 1800 års plan för realisation av riksgäldssedlarna ingick, att riksgäldskontorets diskonteringsrätt skulle tillfalla Rikets Ständers Bank, som i diskontörelsen med sig kunde associera privata delägare; särskilda diskontor, helt privatägda, skulle kunna inrättas "i en och annan af rikets aflägsnare belägne större och näringsfullare stapelstäder". Kungen ville låta Generaldiskontkontoret upphöra med sin verksamhet; även den 1797 grundade Göteborgs riksgäldsdiskont skulle upphöra.

7. Kungl. maj:t utfärdade den 26 augusti 1800 kungörelse angående inrättandet av ett allmänt *Riksdiskontverk* ävensom stadga och reglemente för detta. Banken hade ett avgörande inflytande över Riksdiskontverket; praktiskt sett var det bara en avdelning av banken. Av aktiekapitalet ägdes två tredjedelar av banken och en tredjedel av privata.

Avvecklingen av Generaldiskontkontoret var avslutad med 1802 års utgång. Avvecklingen av Riksgäldsdiskonten avslutades först med maj

månads utgång 1806.

Av de privatägda diskontinrättningar i landsortsstäder, som föreslogs i 1800 års realisationsplan, kom tre till stånd, nämligen

8. *Göteborgs diskont*, för vilken kungl. maj:t utfärdade stadga och reglemente den 13 oktober 1802,

9. *Malmö diskont*, för vilken kungl. maj:t utfärdade stadga och reglemente den 15 februari 1803,

10. *Åbo diskont*, för vilken kungl. maj:t utfärdade stadga och reglemente den 20 juni 1805.

Senare tillkom

11. *Göta Kanalbolags diskont*, för vilken kungl. maj:t utfärdade stadga och reglemente den 11 april 1810; den ägdes helt av kanalbolaget.

Åbo diskonts verksamhet upphörde i samband med den ryska erövringen av Finland. De privatägda diskontinrättningarna i Sverige råkade efter hand i svårigheter och upphörde 1817.

12. Riksdiskontverket upphörde med sin verksamhet med juni månads utgång 1816. Det ersattes då av *Rikets Ständers Bankodiskontverk*, för vilken kungl. maj:t utfärdade reglemente den 7 februari 1816 och i vilket banken ägde hela aktiekapitalet.

(Förestående översikt över diskonterna är hämtad ur Torgny Lindgren: *Banko- och riksgäldsrevisionerna 1782-1807*, Upps. 1975, s. 189ff, den enda fullständiga översikt över diskonterna, som finns publicerad.)

Forts följer i nästa nummer

Adressändring!

Använd postens adressändringsblankett, som du sänder till:

MYNTKONTAKT

Prenumerationsavdelningen

Essingestråket 27

112 66 Stockholm

Den nya Hasselbladsmedaljen

Erna och Victor Hasselblads porträtt huvuden i patinerat silver pryder åtsidan på deras stora prismsmedalj för framstående insats i avancerad fotografi. Medaljens framsida (som inte avbildas här) har bara ett tomt, gyllene fält, med omskrift: ERNA OCH VICTOR HASSELBLADS MEDALJ. Detta fält förses vid utdelningen med pristagarens namn och andra data.

Hasselbladsmedaljen är 80 mm i diameter och tjock. Dess upphovsman är en kvinna: skulptrisen Eila Hiltunen, Helsingfors, och det är synd om samlarna som inte kan förvärva detta konstverk på annat sätt än att få den sig tilldelad. Och då måste man vara en gigant inom fotografien, svensk eller utlänning. Prissumman är 100 000 kronor.

Victor Hasselblad var ju själv en sådan gigant, konstruktör av den berömda, enögda spegelreflexkamera varav 10 exemplar lär stå på månen och ett svävar ute i rymden – en osynlig men verkningsfull reklam för kamerafabriken vid Lilla Bommen i Göteborg. Hasselblad var också intresserad ornitolog och som sådan skicklig fotograf.

Han var född i Göteborg 1906 och avled 1978. Föräldrarna var generalkonsuln Karl-Erik Hasselblad och Maria Carlander. Hans efterlevande maka, född Nathhorst, står med namn och bild som en av de båda tillskyndarna av detta stora pris.

H. Wn

I november 1980 utdelades Hasselbladspriset för första gången. Det tillföll mästereffektografen Lennart Nilsson ("Ett barn blir till", 1965, och "Se människan", 1973).

**UHRO KEKKONEN 80
ÅR 1980, PRESIDENT I 25
ÅR 1981**

Med anledning av Kekkonens 80-årsdag och 25-åriga jubileum som president har finska myntverket präglat ett minnesmynt om 50 markkaa 1981. Det mäter 30 mm i diameter, väger 20 g och håller 500/1 000 silver. Konstnär är Nina Terno.

Upplagan har satts till 500 000 ex.

Myntet kostar vid beställning ut-
anför Finland 60 markkaa samt porto. Man kan skriva till Union Bank of Finland Ltd, Monetarium, P.O. Box 868, SF-00101 HELSINGFORS 10.

**NORSKE
MYNTER
KJØPES
K.W. RIIBE**

Stengst 22 B
OSLO 3 NORGE

EFTER- LYSNING

I Kungliga Myntkabinettets samlingar finns en medalj som vi tolkar som en frimurar- eller hantverkar-medalj.

Den är tillverkad i förgylld brons, gjuten (möjligen eftergraverad), storleken är 49mm×38 mm (oval form). Den är osignerad och bör vara tillverkad ca 1800.

Åtsidan: Kvinna med en frygisk mössa på en stav i vänster hand, symboliserande Friheten; en annan kvinna med en våg i handen symboliserar Rättvisan; i mitten en bikupa som symboliserar Arbetet. Nederst en s k cirkel, dvs en passare som ofta förekommer i frimurarsammanhang. Inskrift: FRIHET. ARBETE. RÄTTVISA.

Frånsidan: Slät.

Om det finns någon av tidningen MYNTKONTAKT:s läsare som kan lämna ytterligare upplysningar om denna relativt enkla medalj, ber vi om ett meddelande per brev eller telefon till Kungliga Myntkabinettet, Box 5405, 114 84 Stockholm, tel 08/63 07 70 ankn 347 el 218.

Ian Wiséhn

Foto: Gunnel Jansson, ATA Kungl Myntkabinettet. Förstorad.

RECENSIONER

Kirsten Bendixen: Et Myntkabinet til Nytte og Ære. Nationalmuseet, København 1980. [Utställningskatalog till Den kgl. Mønt og Medaille-samlings 200-årsjubileum]. 32 s, ill. ISBN 87-480-0323-9.

Pris 20 d kr. Beställes genom bokhandeln eller Nationalmuseets Forlag, København.

Denna katalog är inte en vanlig förteckning, som man håller i handen vid utställningsbesöket, utan en vacker, kortfattad och rikt illustrerad berättelse om Møntsamlingsens långa historia och förhistoria. Mycket nyttigt för den fäkunnige är de därefter följande sidorna, "Lidt om arbejdet i et Møntkabinet". Man instämmer med Kirsten Bendixens

önskan: "Vi håber, at numismatikens klare lys må skinne usvækket i de næste århundreder" och särskilt då över den framgångsrika institution hon så väl företräder!

LLt

Den kongelige Mønt- og Medaille-samling 1781-1981. Nationalmuseet, København 1981. Redaktör: Otto Mørkholm. 217 s, ill. ISBN 87-480-0290-9. Pris 98 d kr. Beställes genom bokhandeln eller Nationalmuseets Forlag, København.

Ovanstående arbete har redan refererats av Ulla Westermarck i hennes artikel om Den kgl Mønt- og Medaillesamlings 200-årsjubileum i förra numret av MYNTKONTAKT

(s 42). Härövan anges endast den korrekta titeln m m till nytta för dem, som hört av sig och velat beställa boken. Innehållet består av följande artiklar:

Jørgen Steen Jensen: Det kgl. Mønt- og Medaillekabinet fra 1652 til 1832 (s 9-122, inkl bilagor).

Otto Mørkholm: The Danish Contribution to the Study of Ancient Numismatics c. 1780-1880 (s 123-164).

Georg Galster: Erindringer fra Universitet og Nationamuseet 1906 til ca. 1930 (s 165-208).

Förteckning över anställda samt personregister (s 209-217).

LLt

Kirsten Bendixen: Thorvaldsen og medaillekunsten. Thorvaldsens museum, København 1980, 77 s., ill. ISBN 87-752-005-3. Pris 35 d kr.

Som bekant skänkte den berömda danske bildhuggaren Bertel Thorvaldsen (1768–1844) sin konstnärliga kvarlåtenskap till Köpenhamn som ett eget museum. Den vackra byggnaden, som stod under tak redan 1841, ligger invid Christiansborg. Till de omfattande samlingarna hör inte bara konstnärens egna verk, skisser och utkast utan också hans samlingar – arbeten av samtida konstnärer, antika vaser, bilder och mynt samt medaljer. De antika mynten förtecknades redan 1850 av L. Müller. Medaljerna har delvis behandlats tidigare, men en katalog med alla uppgifter sammanställda har icke förelagat. Museumsinspektör Kirsten Bendixen vid Den kgl. Mønt- og Medaillesamling har nu på ett mycket förtjänstfullt sätt fyllt denna lucka i föreliggande, eleganta skrift, i vilken museets chef, Dyveke Helsted, lämnat ett inledande bidrag, "Medaljekunsten".

Själv katalogen består av utförliga, illustrerade och resonerande beskrivningar, därtill med uppgifter om tidigare publicering. Här förtecknas medaljer med Thorvaldsens porträtt (1–18), danska medaljer som utförts efter hans utkast eller med bilder av hans verk (19–24), utländska dylika (25–41) samt mynt och belöningsmedaljer med anknytning till hans konst (42–43); till sist följer två medaljer, som kan påvisas ha tjänat som förlaga för ett par av Thorvaldsens arbeten (byster över den indiske fursten Ghazi 'L-Din Haidar respektive Ludvig Holberg).

Avslutningsvis har Dr. phil. H.D. Scherpelern översatt de latinska och italienska inskrifterna till fromma för medaljintresserade, som inte behärskar dessa språk.

LLt

Falske og ægte mønter fra Reval

I den netop udkomne "Sveriges Besittningsmynt" af Bjarne Ahlström, Yngve Almer og Kenneth Jonsson

er på side 16 opført Sigismunds mønter fra Reval. I modsætning til førsteudgaven af "Sveriges besittningsmynt" er dalaren 1598 ikke afbildet eller katalogiseret. I stedet gives med kursiveret skrift oplysningen: "Anm. 1 Taler 1597 (sic!) är en förfalskning från 1800-talet".

Jeg har tidligere beskæftiget mig med denne mønt i Myntkontakt 1976 nr. 3, s. 8–9 og 1979 s. 54, og gjort opmærksom på, at falskmøntneren Josef Majnert for at fremstille den falske mønt, gjorde brug af Potockis nu forsvundne originaleksemplarer. Det havde derfor været mere korrekt, om mønten var katalogiseret og afbildet med et falsk eksemplar og med kommentaren: "Den ægte mønt kendes ikke for tiden."

Også en anden mønt fra Reval er blevet forfalsket. Det drejer sig om Karl XI's 5 ducat 1672. Denne falske mønt er afbildet og indgående beskrevet af signatøren Kb. i Numismatische Correspondenz, Rudolf Kube Inh. Dr. Hoffmann, Berlin SW, 38. årgang, nr. 308, August 1926.

Jørgen Sømod

TB MYNT HB

U. Thimberg R. Berglund
Prislista nr 10 sändes gratis
på begäran

KÖPER BYTER SÄLJER

MYNT & TILLBEHÖR
LITTERATUR

Erstagatan 14
116 36 Stockholm
Tel. 08-41 01 33

Öppethållande:
Vard. 10-18
Lörd. 10-13

Visste Du . . .

– att Ulla Ehrensvärd i "Notiser från riksbibliotekarien" (årgång 8, nr 3) skrivit om "Bibliofili och numismatik", en beskrivning av Snoilsky- och Klemming-medaljerna, avsedda att belöna bibliofil verksamhet,

– att Nordiska Museets årsskrift Fataburen för år 1940 innehåller N.L. Rasmussens "Kröningspenningar till bondeståndet. Till kastpenningarnas historia",

– att Nordiska Museets årsbok för 1958 innehåller en artikel av Ingegerd Henschen, betitlad "Jämväl i Norden", som beskriver bakgrunden till 1700-talsmedaljen för mullbärsodling,

– att Livrustkammarens årsbok för 1946 innehåller den av Stig Stenström författade artikeln "Gustav III:s riddarspel 1776 och 1777", som närmare redogör för bakgrunden till den av Gustav III präglade riddarspelsmedaljen,

– att tidskriften RIG i häfte II för år 1935 har en artikel av R. Odenrants om "Porslin med svenskt vapen i Genèves museum" (svärdsorden avbildad kring vapnet),

– att samma tidskrifts häfte II för år 1941 innehåller H. Pleijels "Nattvardspoleter i stormaktstidens kyrka",

– att tidskriften "Papier Geschichte" i häfte 5 för år 1955 innehåller A. Platbarzdis artikel "Das erste Wasserzeichen zum Kennzeichen von Banknotenpapier",

– att tidskriften "Allsvensk samling" för december 1947 innehåller K. Ölunds artikel "Samla pengar" (behandlar ryska sedlar),

– att den år 1950 utgivna festskriften, tillägnad Rainer von Fieandt på hans sextioårsdag, innehåller en artikel av förre presidenten R. Rytö om "Några drag ur bankväsendets utveckling under antiken".

NUF

FRÅGE-SPALTEN

Om du vill göra en fråga om ett mynt eller något annat föremål i din egen eller någon annans samling eller du vill diskutera någon uppgift i den numismatiska litteraturen, så skriv till MYNTKONTAKTS FRÅGE-SPALT.

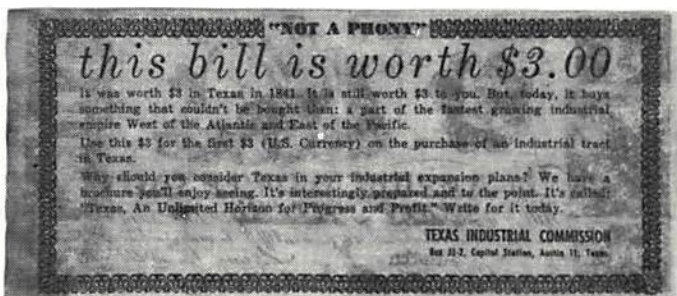
Skicka gärna med ett tydligt foto av föremålet. Avritningar, blyertskaletningar och sådant duger inte.

Men skicka inte in frågor rörande samlarvärdet på dina föremål. Frågor om värdet besvaras inte.

Skriv helst på maskin och bara på en sida av papperet. Underteckna med namn och adress; anonyma brev publiceras inte.

Suomalaiset lukijamme voivat, jos niin haluavat, kirjoittaa kysymyksensä suomeksi.

Me käänämme mielellämme kysymykset suomesta ruotsiksi.

Skala 3:5. Foto Juri Tamsalu.

Fråga:

Äger denna "sedel" av amerikanskt ursprung (med reklam på baksidan) och vill gärna veta något om den.

Bengt Ahlqvist,
Uppsala

Svar:

Din sedel – vi kan begagna den benämningen – är en kombination av gammalt och nytt. Framsidan avbildar en sedel på 3 dollars, utgiven av Republiken Texas' finansminister den 1 juni 1841. Texas gick 1827 in som stat i förbundsstaten Mexico men gjorde uppror 1835 och utropades 1836 som självständig republik, the Republic of Texas. Men det var från början bara en tidsfråga, när den nya staten skulle gå in i USA; det skedde 1845. Texten på din sedels baksida talar om, att sedeln inte är något skoj, "not a phony". Den på framsidan avbildade sedeln var värd 3 dollars i Texas 1841, står det, och nu gäller din sedel för 3 dollars som första delbetalning, om du köper en industritomt i Texas. Som utgivare står Texas Industrial Commission, vilket låter som namnet på

en officiell institution; i en broschyr lämnar kommissionen närmare upplysningar om Texas' obegränsade möjligheter för företagsamt industrifolk.

Torgny Lindgren, Uppsala

Fråga:

Den 28 januari i år innehöll en tidning i Stockholm en artikel om *Krügerrand*, ett sydafrikanskt guldmynt, som enligt artikeln är synnerligen populärt hos privata investerare i Europa och USA. Det må nu vara hur det vill med populariteten, jag skulle vilja veta något om detta mynts egentliga karaktär. Det står i artikeln, att *Krügerrand* formellt är ett gällande betalningsmedel i Sydafrika. Men *Krügerrand* har inte någon prägad valör. Värdet på *Krügerrand* bestäms av det rådande världsmarknadspriset på guld och kan alltså fluktuerera kraftigt från dag till dag. Hur kan ett "mynt" utan åsatt nominell valör och med ett från dag till dag växlande värde vara "gällande betalningsmedel" (legal tender)?

Lennart Agraues, Nynäshamn

Svar:

År 1966 beslutades i Sydafrika att införa den s k *Krügerranden* genom en förordning som benämns *South African Mint and Coinage Act*. Därmed blev *Krügerranden* officiellt betalningsmedel, "legal tender". April 1967 präglades de första mynten och fram till idag har ca 26 miljoner st framställts.

Krügerrandens värde följer helt guldets fluktuerande dagspris. Marknadsvärdet bestäms två gånger om dagen fem dagar i veckan i London.

Meningen var från början att detta mynt skulle komma i var mans ägo vilket också var möjligt så länge som guldpriset höll sig på en relativt låg nivå. Med dagens guldpriser är det nog få förutnat att köpa några större mängder dylika guldmynt.

Enligt sydafrikanska legationen i Stockholm inlöser *The Central Bank* i Pretoria (kan jämföras med vår riksbank) *Krügerranden* mot dess guldvärde.

Sverige och många andra länder erkänner inte *Krügerranden* som betalningsmedel och lägger därför tull på den vid införseln. Man kan

kanske jämföra Krügeranden med de svenska dukaterna 1654–1868 och karolinerna 1868–71. Värde av 1 dukat var länge 2 riksdaler (specie). Dessa mynt cirkulerade inte i någon större utsträckning i Sverige. Man får nog betrakta dukaten som en handelsvara på samma sätt som Krügeranden. Att valören inte är utsatt är en vanlig företeelse vad beträffar just guldmynt; den saknas på de flesta dukater, på engelska sovereigns m fl.

Ian Wiséhn

Fråga:

När började Stockholms Banco kallas för Palmstruchska banken?

Aron Ekman, Uppsala

Svar:

Det är svårt att svara på. Ord av denna typ, som har karaktär av öknamn eller smeknamn, kan leva länge i vardagsspråket, innan de kan beläggas i skrift. När grundandet av Rikets Ständers bank dryftades 1668, begagnades om Stockholms Banco endast uttrycket *gamla banken* ("dhen gamble Banco"), se min uppsats i *Nordisk Numismatisk Årsskrift* 1964, s 49 f. Jag har inte funnit Stockholms Banco omtalad som Palmstruchska banken i någon av de protokollsserier i riksbankens arkiv, som jag har excerperat. Det tidigaste belägg för benämningen Palmstruchska banken, som jag har stött på, finns i sekreta växeldeputationens protokoll den 28 mars 1761 (i riksarkivet, R3158). Till detta protokoll finns fogat "Ett kort utdrag utur commerce rådet och ridd: Nordencrantz vidlyftiga arbete om finance verck igemen". I utdraget omtalas "Händelser som värvat på mynt, mynt på cours, cours på mynt samt mynt och cours på varor"; där heter det, att "Palmstruckiske banquen för des credit-sedlars myckenhet geck öfverända" och där talas om "ore-dorne, som blefvo åstad komne genom Palmstruckiske banquens credit sedlar". Dessa *Händelser* kan vi läsa om i tryck. De förekommer nämligen i "Åtskillige memorialer angående myntet och växel-coursen, tryckte på högl. ridderskapets och adelens befallning vid riksdagen år 1762", Sthlm hos Peter Hesselberg 1762; där förekommer på s 6 uttrycket *Palmstruckiske banquen*. I Svenska akademins ordbok förekommer inte adjektivet "palmstruchsk".

Torgny Lindgren, Uppsala

MYNTKLUBBEN GOTEN 10 ÅR

Myntklubben "Goten" firar sin tio-åriga historia med att bl a sommaren 1981 hålla en myntmessa och myntutställning i moderna banklokaler mitt i Visby köpcentrum utanför Österport. Klubben ger under året även ut en av Freddy Karlsson, Lärbro, handgraverad och i medaljpress individuellt präglad minnesmedalj som måste räknas som unik i svensk myntklubbshistoria. Medaljen tillverkas av denne medlem och säljs endast till dem som löst årsavgiften för 1981. Den slås i 40 % sil-

ver så långt lagret räcker samt i ren koppar. För att medaljen skall få ett framtida samlarvärde får endast 1 ex köpas i varje metall och av varje medlem. Klubben hoppas att många samlare från när och fjärran kommer till Visby 15–17 juli och deltar i vår myntmessa.

Upplysningar lämnas av Myntsamlarklubben Goten Pl 1212, 621 48 Visby

Christian von Corswant
ordf.

MYNTETS DAG 21–22 mars

på Historiska museet i Stockholm blev en stor publiksuccé. Utställningarna beundrades allmänt; det är frågan om det någonsin visats så mycket och så varierande material från såväl offentliga institutioner och föreningar som privatsamlare vid en myntmessa. Härtill kom

också mynthandlarnas rika utbud, som likaså studerades av de tillströmmande, samlare och mera oerfarna. Visningar och föredrag var synnerligen välbesökta. MYNT-KONTAKT återkommer i nästa nummer med ett utförligt reportage.

– Jag säger er ju, att kronan är falsk.
– Men då står ju 1875 på den, och se'n dess borde det väl ha märkts.

FÖRENINGAR

FAGERSTABYGDENS MYNTKLUBB sammanträder första helgfria måndagen i varje månad på AB Västanfors Industriens matsal, S Linjan, Fagersta. Upplysningar tel 0223/116 71 e kl 17.00 och 0223/172 18 kl 8.30–16.00.

FINSPÅNGS MYNTKLUBB sammanträder sista torsdagen i varje månad på Sparbanken Östergötland, Bergslagsvägen 4, Finspång. Upplysningar tel 0122/103 89 el 161 20.

KATRINEHOLMS MYNTKLUBB har möten första helgfria onsdagen i varje månad på restaurang Storstugan, Stortorget 1, Katrineholm. Upplysningar tel 0150/210 45 el 151 00.

KRISTIANSTADSORTENS NUMISMATISKA FÖRENING har möten med auktion på Hemgården, Norretullsvägen 9, Kristianstad den 10/4, 24/4, 15/5, 12/6, 17/7, 21/8, 18/9, 16/10, 20/11, 18/12.

MYNTKLUBBEN NICOPIA har möten andra måndagen i varje månad på Pensionärgården, V Trädgårdsgatan 57, Nyköping. Upplysningar tel 0155/131 31, 133 09, 134 29.

Samlarföreningen S:t ERIK, Myntsektionen har möten på Karlbergsvägen 32A, Stockholm kl 19.30 den 2/4 och 7/5.

SAMLARKLUBBEN NUMIS Skellefteå har möten första torsdagen i varje månad i NV-huset, konferensrummet. Upplysningar 0910/186 80.

NUMISMATISKA KLUBBEN i Uppsala sammanträder i Skandia, Drottninggatan 1A. Den 21/3 besök vid Myntets dag och 5/5 auktion. Upplysningar tel 018/11 50 00 el 12 80 10.

VÄRENDIS NUMISMATISKA FÖRENING sammanträder med myntauktion 7/4, 7/5 på restaurang Munken, Norrgatan 24, Växjö, kl 19.20. Visning 18.20–19.20.

NUMISMATISKA FÖRENINGEN ÖRESUND, Helsingborg har möten första helgfria onsdagen varje månad på Handelsklubben, Sundstorget 3, Helsingborg. Upplysningar tel 042/26 21 14.

ÖREBRO NUMISMATISKA FÖRENING har i regel möten sista onsdagen i varje månad. Lokal: Museets föreläsningssal. Upplysningar: 019/188 600.

KALMAR MYNTKLUBB har möten första helgfria måndagen i varje månad (utom juli och augusti) kl 19.00 i SE-banken, Storgatan 17, Kalmar. Upplysningar 0480/135 61, 115 84.

TÄLJE MYNTKLUBB har möten den 9/4 och 14/5. Program: Numismatiska föreningsaktiviteter, Lokal: Wendelas rum, biblioteket – LUNA, Södertälje. Upplysningar 0755/185 68.

FROSTA NUMISMATISKA FÖRENING har möten med auktion på Fridsgården i Hörby den 23/4, 21/5, 27/8, 24/9, 29/10, 26/11 och 17/12 kl 19.30. Visning från kl 18.30.

KÖPER SÄLJER VÄRDERAR

**God sortering av svenska
mynt och sedlar**

Aprilerbudande:
20 kr 1881 01 5200:–
8 mark 1608 1/1? 5200:–
5 öre 1927 1/1+ 1650:–

GÄVLE MYNTHANDEL AB

Postadress: Box 293
801 04 Gävle
Telefon 026/12 82 25

Affärslokal: N. Centralgatan 4
vardagar 16–18
lördagar 9–12.30

ÅRETS HOBBY! "Skattsökning"

En lönsam hobby?!

Vi säljer

C-Scope

metalldetektorer
Beställ gratis färgbroschyr
med prisuppgifter.

**1981 års myntkassetter
finns på lager**

PEO Mynt & Frimärken

Box 162 45,
103 25 Stockholm
☎ 08/21 12 10

AUKTIONER

4/4 HOLMASTO Mynthandel. Lokal: Restaurang Adlon, Helsingfors. Förfrågningar till Holmasto, Annegatan 28, SF-00100, Helsingfors 10, Finland.

4-5/4 B. Ahlströms Mynthandel AB på Operakällaren, Stockholm.

4/4 Föreningen för historiska värdepapper. Vårauktion. Visning kl 9. Auktionen börjar kl 11 f.m. Lokal: Sessionssalen 1 tr, Historiska Museerna, tjänsteingången Storgatan 41, Stockholm. Upplysningar per tel 0764/626 36 efter kl 18.30.

23/4 AB Stockholms Auktionsverk, myntauktion kl 13.00. Visning den 22/4 kl 8.30-15.

25/4 Hirsch Mynthandel AB, Ingenjörshuset, Malmskillnadsg. 48, Stockholm.

16/5 SVEA Mynt & Frimärkshandel AB på Operaterassen, Stockholm.

20-21/5 Svenska Numismatiska Föreningens vårauktion, Historiska Museernas hörsal, Storgatan 41, Stockholm.

4/6 AB Stockholms Auktionsverk, myntauktion kl 13. Visning den 3/6 kl 8.30-15.

MÄSSOR

9-10/5 FRI-MYNT -81, 7:e internationella mynt- och frimärksmässan i Helsingborg.

Kungl Myntkabinettet

Torsdagen 2.4 kl. 19.00 Professor Andreas Ådahl: Exploatering, oljerikedomar och revolutioner i Irans mynthistoria. Professor Ådahl är chef för institutionen för Öststatsforskning i Uppsala och f.n. sakkunnig i Statsrådsberedningen.

Kungl Myntkabinettets medaljsal. Ingång Storgatan 41.

Tisdagen 12.5. kl 19.00. Lars Jonung, Ph. D., Lund: Guldmyntfoten i Sverige. Dr Jonung tillträdde vid årsskiftet en tjänst som forskare vid Konjunkturinstitutet i Stockholm. Kungl. Myntkabinettets medaljsal. Ingång Storgatan 41.

Utställning

Midsommar - oktober. Under tiden från midsommar till och med oktober kommer på Historiska museet att visas den stora Vikingautställningen, som tidigare visats i London och New York. I utställningen medverkar även Kungl. Myntkabinettet.

Märkligt jordfynd i Östergötland

I höstas påträffades vid potatisplockning utanför Mjölby ett romerskt guldmynt, en aureus, med borrat hål, som visar att den burits. Myntet har slagits för den kortlivade kejsar Tetricus d ä (259 e kr. dödsår okänt), som endast härskade i Gallien.

Fynden av romerska guldmynt i Sverige före folkvandringstiden är mycket få, endast ett tiotal (presenterade förra året av Ulla Westermarck i Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad).

Östergötland är känt för sina rika guldfynd. Museet i Linköping kommer att göra en efterundersökning av fyndplatsen senare i vår. Vi hoppas kunna återkomma med en bild av myntet i ett kommande nummer av vår tidning.

LLI

SYMPOSIET I KÖPEN-

HAMN ägde rum som tidigare meddelats den 26-28 mars och behandlade myntcirkulationen i Östersjöområdet 1350-1500. Deltagare från de nordiska länderna, Estland, Polen, Tyskland, Frankrike, England och Nederländerna bidrog till att göra symposiet mycket givande. Det avslutades på den kgl. Mønt- og Medaillesamlings 200-årsdag (lördagen) med en festlig middag. MYNT-KONTAKT återkommer med ett utförligare referat.

NORDISK NUMISMATISK ÅRSSKRIFT

Vi årsskiftet erhöi alla medlemmar i SNF en stencil, vari de underrättades om att NNA ej längre kommer att ingå i medlemsavgiften och att prenumerationen blir frivillig. Kansliet ber omgående dem som önskar prenumerera (ca pris 80-85 kr) att ringa 08/67 55 98 (kl 10.30-13.00) eller skriva till SNF, Östermalmsgatan 81, 114 50 Stockholm. Vi måste ha denna uppgift för att kunna lämna beställningen!

Forts från sid 60.

falske 5 Styvere ere kiendelige derved: At Vaabenet er bredere, Lövehovederne, Kronen og Ringen uden om anderledes end paa de sande 5 Styvere.

Paa Reversen er Bogstaven T i MYNT ikke saa tydeligt, 6 Tallet i 1816 forskielligt saavel som Ringen uden om.

Præget paa Randen er mindre tydeligt og dybt. Den falske Mynt er tyndere paa et Sted end det andet; og skielner sig ved Klang og tildeels Farven fra Sølvmynnet.

Ligeledes udloves herved ifølge Ordre en Belønning af

100 Rigsdaler

Dansk Vestindisk Courant for beviislig Opdagelse af den eller de som enten mynte eller indførte disse falske Penge i Landet; og vil Angiverens Navn forties om forlanges.

Christiansteds Politiekammer Ste. Croix den 29e August 1822.

KOEFOED.

Är det inte troligast att kungörelsens blymynt och litteraturens är desamma? Det bör påpekas att varken C. T. Jørgensen (*Beskrivelse over Danske Mønter 1448-1888*) eller Hede (*a. a.*) nämner något om blyslanten.

Frank Olrog

Visste Du . . .

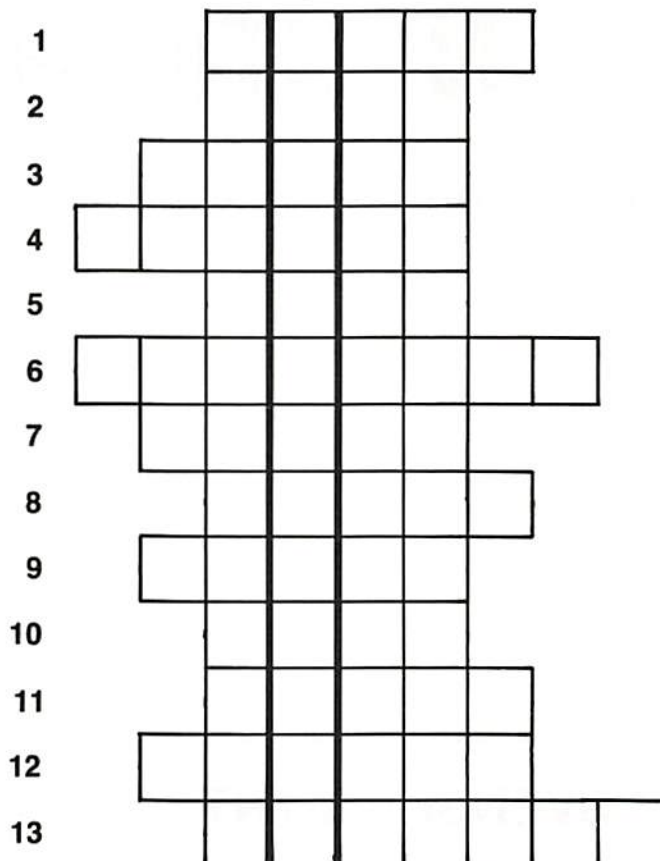

?

– att i Meddelanden från Lunds universitets historiska museum 1977/78 publicerats en av Birgitta Hårdh författad artikel om "Trade and Money in Scandinavia in the Viking Age",
– att Myntboken 1975 innehåller den av Ann Gentz författade porträttstudien "Drottning Kristinas barn- och ungdomsmedaljer",
– att vår medlem Per-Otto Nordin fick artikeln "Sous le signe animalier: Le double daler de Jean III de Suède" i katalogen till den i Hotel de la monnaie i Paris år 1974 anordnade utställningen "Le bestiaire des monnaies, des sceaux et des médailles".

ORDFLÄTA

VÅGRÄTT

1. Sista regenten med riksdaler riksmünt-mynt
2. Största präglade valören under medeltiden
3. Valör på mynt införd av Gustav Vasa
4. Första 1-öringens metall 1522
5. Drottning Kristinas ätt
6. I denna stad präglades bl a riksdaler 1540.
7. Metall i öresmynten (1, 2 och 5) 1855–
8. Är lika med 1/3 öre
9. Ny valör i mynt 1881
10. Vilken myntmetall var *huvud*metall efter 1873
11. Den andre svenske kung som präglade mynt
12. Västsvensk myntort under medeltiden före Göteborg
13. Arabiskt silvermynt under vikingatiden

LODRÄTT

Inskrift på äldre riksdalrar

Lösningen insändes till redaktionen senast den 20 april. Kanske vankas ett litet pris till de först öppnade rätta lösningarna.

NYUTKOMMEN!

ERHÅLLES GRATIS PÅ FÖRFRÅGAN.

Ur Innehållet:

2 Dukater 1857 01	27 000:-
1 Dukat 1851 01	6 500:-
1 Dukat 1862 1+/01	4 500:-
Carolin 1868 1+/01	2 400:-
20 Kronor 1879 1+/01	3 250:-
10 Kronor 1880 01	3 000:-
8 öre klipping 1591 01	2 000:-
Riksdaler 1617 ob. ksk. (1/1+)	3 500:-

1 öre 1639 SM. 106 1+/01	2 000:-
½ Riksdaler 1734 1+	2 500:-
2 Kronor 1880 OCH 1+	1 500:-
1 Kona 1876/5 god 01/0	3 400:-
50 öre 1920 0	1 600:-
Samt mycket, mycket annat!!!	

EFTER LISTANS TRYCKNING

NYINKOMMET

Gustav Vasa, Svartsjö, Daler 1543, SM 156	
1+	6 000:-
⅓ SM 1673, SM 363b 01) (1+	300:-
20 Kronor 1889 01/0-89	3 000:-
Mycket vackert ex.	

2 Kronor 1903 god 1+	1 000:-
1 Kona 1884 1	120:-
10 öre 1884 0	1 000:-
2 Kronor 1926 PL-85	1 350:-
Praktex	

50 öre 1911 0	1 500:-
Toppex.	

50 öre 1912 01/0-85	1 000:-
50 öre 1947 Ni 0	200:-
5 öre 1919 j 01	400:-

SPECIALERBJUDANDE

50 kronor 1975 0	110:-
Oscar II, 2 kr 10 st normal kvalitet	420:-
1 Kr 1879 normal kvalitet	80:-
1 Kr 1887, 88 normal kvalitet	å 115:-

SVENSKA MYNT 4

MYNT
SEDLAR
MEDALJER
NUMISMATISK
LITTERATUR

COINS
PAPER MONEY
MEDALS
NUMISMATIC
BOOKS

INNEHÅLL	sid
Guldbörsen	4
Svenska guldmynt	5
Svenska silver- & kopparmynt	8
Jubileumsmynt	27
Årsset	27
Tillägg	28
Specialerbjudande	28

SVEA

MYNT & FRIMÄRKSHANDEL AB

STUREPLAN 4 • BOX 5358, S-102 46 STOCKHOLM

TELEFON 08-14 46 40

TELEX 13106 SVEA S

BANK: SVENSKA HANDELSBANKEN
BANKGIRO: 189-3759 POSTGIRO: 85 96 65-2

I VÅR BUTIK HAR VI ÄVEN
ett stort antal mynt i
pärmar

Välkommen!